

Миллий тикланишдан — миллий юксалиш сари

ЎЗБЕКИСТОН

ПАРЛАМЕНТЛАРАРО АЛОҚАЛАР ЖАДАЛ
РИВОЖЛАНАЁТГАНИ МАМНУНИЯТ БИЛАН ҚАЙД ЭТИЛДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 22 май куни мамлакатимизга расмий ташриф билан келган Туркия Республикаси Буюк миллат мажлиси раиси Нуман Куртулмуш бошчилигидаги делегацияни қабул қилди.

Учрашув аввалинда Туркия парламенти раиси давлатимиз раҳбарига Президент Режеп Тайип Эрдоганинг самимий саломи ва энг эзгу тилакларини етказди.

Ўзбекистон — Туркия кенг қаромвал стратегик шериклик муносабатларини ривожлантиришинг долзарб масалалари кўриб чиқди.

Икки томонлама ҳамкорликнинг ҳозирги юқсан босқичи, барча даражада фаол мулокот ва алмашинувлар давом этажтигани мамнуният билан таъкидланди.

Ўзаро товар айрошилаша ва инвестиция кўрсаткичлари ўсмокда, қўйма лойхалар ва корхоналар, авиақатновлар сони ортиг бормоқда. Икки мамлакатда қўшма маданий тадбирлар ўтказилмоқда.

Ўзбекистон ва Туркия қонун чиқарувчи органдар ўртасида самарали алоқалар йўлга кўйилган.

Парламентлараро алоқаларни янада ривожлантириши, Ўзбекистон — Туркия ҳамкорлиги кун тартибини шаклантиришида ва олий даражадаги келишувлар ижроси устидан назоратни таъминлашда дўстлик гурухлари ва тегисли қўмиталарнинг фаол иштирико мухим экани таъкидланди.

Инвестиция дастурларини илгари сурниш, туризм, ишбилашонлик ва таълим алмашинувларини рагбатлантиришига алоҳида эътибор қартилди.

Халқаро тузилемалар, хусусан, Туркий давлатлар ташкилоти доирасидаги парламентлараро ҳамкорлик истиқболлари ҳам муҳоммади қилинди.

ЎЗА

аҳоли саломатлигига эътибор янада

оширилишини кўзда тутади

Саломатлик бежиз энг бебаҳо хазинага киёсланмайди. Бу азалий ҳикмат қатида яширинган маънioni теран англаз учун бош ёстиқка тегишини кутмаслини, аксинча, саломатлигини ўз вактида асрар, унга эътибор қартишга вакт ва ҳафса топиш зарур. Жаҳон тибиёт илмига тамал тоши кўйиган аллома Абу Али ибн Сино “Агар жисмоний машқ қиссангиз, дори-дармонга эйтиёж колмайди”, деган эди. Ибн Синонинг мазкур ҳикматини замонавий тибиёт ҳам маъкуллади. Боиси, доимий жисмоний харакатда юрган кишилар узок умр кечиради.

Соғлиқни сақлаш тизимини такомиллаштириш йўлида кўплаб қадамлар кўйилди. Хизматлар сифатини яхшилаш, аҳолининг барча қатлами учун кулай шароит яратишга қартилган ислоҳотлар шулар жумласидан. Тибий ходимлар малақасини ошириш ва молиявий ҳолатини яхшилаш, соҳани рақамлаштириш ҳамда инновациялардан фойдаланишни көнглилайди. Телетибобёт ҳизматлари ишлаб чиқилган. Бу, айниқса, чекка худудларда сезилаётгани жуда муҳим.

Касалликларнинг олдини олиш ва соғлем турмуш тарзини тарбиялаштириш алоҳида эътиборда. Соҳада илгор тажриба ва технологияларни жорий этиши мақсадида ЖССТ ҳамда ЮНИСЕФ каби халқаро ташкилотлар билан ҳамкорлик янада фойдаланишган.

► Давоми 2-бетда

Инсон қадри учун

УЙ КЕРАКМИ?

Унда янги имконият ва имтиёзлардан фойдаланинг

Уй керакми? Бундан бир йил муқаддам Макроинвестидори ва ҳудудий тадқиқотлар инститuti томонидан худди шу мазмунда, яъни ахолининг уй-жойга эҳтиёжини ва харид жараённида юзага келаётган қийинчилликларни ўрганиш мақсадида ўзига хос сўров ўтказилганди. Сўров якуни бўйича тайёрланган шарҳда масаланинг долзарбиги мамлакатимиз нуфуси жадал ортиб бораётгани уй-жойга талабни ҳам ошираётгани билан изоҳланганди.

Хуллас, натижা қуйидагича кўриниш олганди: иштирокчиларнинг 83 фоизи уй-жой сотиб олишга эҳтиёжи бор эканини таъкидлаб, 44 фоизи бунинг асосини сабаби сифатида яшаш жойида оила аъзолари сони кўплигини, 34 фоизи ижарада ва 10 фоизи қариндошиникида яшашини маълум қиласидан. 12 фоизи даромад олиш ёки келажакда фойдаланишни кўзлагани сабабли уй-жойга эҳтиёжи борлигини билдирган. Уй-жой харид қўимоқчи бўлган фуқароларнинг 74,5 фоизи дастлабки бадал ва кредит фоизларини тўлашда қийинчилликка дуч келишини таъкидлаган. Респондентларнинг 52 фоизи ипотека кредитининг бошлантириш бадал суммасини тўлашда, 20 фоизи кредитнинг ойлик тўловини тўлашда муммога дуч келишини айтган бўлса, 13 фоизи ипотека шартларини қийинчилисиз баҳар олишини ва 14 фоизи ипотекадан фойдаланишини истамаслигини билдирган.

Буар бир йил олдинги рақам ва факталар. Ўшанда Ўзбекистон аҳолиси 36 миллионни ташкил этарди. Бугун эса 37 миллионлик довон забт этилди.

Биз болажон халқимиз. Ҳар биримиз фарзандларимиз келажакда тўқис ҳаёт кечиришини истаймиз.

► Давоми 3-бетда

Янгича ёндашувлар

ЭЛЕКТРОМОБИЛЛАР КЎПАЙМОҚДА,
УЛАРНИ ҚУВВАТЛАНТИРИШ
СТАНЦИЯЛАРИ-ЧИ?

Жаҳон автосаноатида ўзига хос янгиликка айланганидан бўён электромобиллар ишқибозлари мунтазам ортиб бормоқда. Хусусан, кейинги йилларда бундай транспорт юртдошларимиз орасида ҳам сезилари оммалашди.

Бу турдаги автомобиллар камхаржлиги, бензин ва газ қўйиш шохобчаларидан узоқ навбат кутишига эҳтиёж сизмаслиги, асосийси, экологик учун безарарлиги билан қўйнилигинга эътиборини тортмоқда. Кейинги уч йилда мамлакатимизда электромобиль савдоси 10 барбор кўпайиб, импорт ҳажми ортиб бораётгани тасдиғидир.

Статистика агентлиги маълумотига кўра, юртимизга 2018 йилдан электромобиллар импорт қилина бошлаган ва

дастлаб 13 та автотранспорт кириб келган. 2019 йилда 39 та, 2020 йилда 131 та электромобиль импорт килинган бўлса, 2021 йилда бу ўсбаган 809 тага етган. Жорий йилнинг дастлабки иккни ойда эса 3502 та электромобиль олиб келинди. Бу ўтган йилнинг мос даврига нисбатан 4 барбор кўй. Унарнинг умумий қиймати эса 85,7 миллион долларни ташкил этган.

► Давоми 4-бетда

ИСЛОХОТЛАР САМАРАСИ

ТОҒЛИКЛАРНИНГ АЗАЛИЙ
ОРЗУСИ УШАЛДИ

Қаҳратон қиши. Тонг отишига ҳали бир оз бор. Дарвозанинг қаттиқ тақиляшидан уйғонган қишлоқ шифокори этнига чопонини илиб, ташқарига қадам ташларкан, тиззасигача қорга ботиб, сесканиб кетди.

Үйкиси учуб, сергак тортганча ортига қайтиди. Чироқ ўчгани бонс, ҳаммайёз зимистон. Уйдан фонусни олиб чиқди. Калиши қорга тўлибида. Ечиб қордан то-

злади-да, оғенини артиб, этигини кийди ва дарвоза томон йўл одди.

► Давоми 5-бетда

ДОЛЗАРБ МАВЗУ

ЭРТАГА КЕЧ
БЎЛМАСЛИГИ
УЧУН... 4

ИНСОН ҚАДРИ УЧУН

ҮЙ КЕРАКМИ?

Дилшод УЛУМУРОДОВ,
“Янги Ўзбекистон” мухбири

Бошланиши 1-бетда

Тўқисликнинг асосий жиҳатларидан бири эса үй-жой деб биламиш. Бироқ бизда кўп ийлар шаҳарларнинг у ёки бу бурчагида курништаги айрим уйларни айтмасак, ахолининг үй-жойга эктиёйини қондириши масаласи деярли ўз холига ташлаш кўйилди. Айниқса, қишлоқларда эътиборсиз қолдирildi.

Тез ўсуҷчан демографик вазият давлат олдига одамларни үй-жой билан таъминлашдек катта вазифани кўйди. Шу боис, охирги олти-еттий ийл мобайнида буд долзарб

“Тошкентда ҳеч қачон бир йилда 638 та кўп қаватли үй қурмаганимиз. Битта мавзеда 72 та 7 қаватли үй режалаштирганимиз. Бу пойтактимиздаги бунёдкорлик, ҳалқимиз талабини қондириши йўлидаги ишларимиз миқёсидан бир далолат. Тасаввур қилинг, бу уйлар қанча одамларга ишонч, қанча оиласларга файз-барака олиб келади”, деганди давлатимиз раҳбари ўшанда пойтактимизда хусусан, Сергели туманида бунёд этилажак уйлар лойиҳаси билан таъминлашни жараёнида.

масала алоҳида эътиборга олинди. Бунга яқол мисол сифатида 2017 йилдан бошлаб мамлакатнинг барча шаҳарларидаги турар жойига мухтож оиласлар учун арzon ва ҳар томонлама қулаи үй-жойлар куриши бошланганни, 2018 йилнинг ўзида Тошкент шаҳрида 28 минг хонадонли 638 та кўп қаватли үй куриланни келтириш мумкин.

“Тошкентда ҳеч қачон бир йилда 638 та кўп қаватли үй қурмаганимиз. Битта мавзеда 72 та 7 қаватли үй режалаштирганимиз. Бу пойтактимиздаги бунёдкорлик, ҳалқимиз талабини қондириши йўлидаги ишларимиз миқёсидан бир далолат. Тасаввур қилинг, бу уйлар қанча одамларга ишонч, қанча оиласларга файз-барака олиб келади”, деганди давлатимиз раҳбари ўшанда пойтактимизда хусусан, Сергели туманида бунёд этилажак уйлар лойиҳаси билан таъминлашни жараёнида.

Статистика агентлигининг ўтган йил бошидаги маълумотларидаги пойтактаги үй хўжаликларининг энг катта қисмида 6 ва ундан ортиг одам яшаси маълум қилинган эди. Шунингдек, кейнги йилларда аҳоли мобилиги сезиларни даражада ошиб, ички миграция жаёнлари тезлашган. Айниқса, 2017-2023 йилларда ахолининг худудлардан пойтактага қараб ҳарекатлашиши анча ўғсан. Бу эса пойтактаги үй-жой бозорига муайян даражада кўшимча босим яратиш, нархлар ўсишига олиб келмоқда. Шунга ўхша натижка иктиносид, иктиносий соҳалардаги ўзгарашларни таҳдил қилиб борадиган янга бир институт — Иктиносид тадқиқотлар ва ислоҳотлар маркази томонидан апрель ой учун ўтказилган таҳлида ҳам намоён бўлди. Яъни ушбу ойда Ўзбекистон үй-жой бозоридаги фаоллик ўғсан. Худудлар бўйича кўчмас мулк бозоридаги энг юкори фаолий Навоий ва Сирдарё вилоятларидаги куатлизган бўлса, пойтактимиз үй-жой бозорида битимлар сони ой давомида 6,5 фоиз ошган. Шунингдек, башкентизмиздаги иккимаси үй-жой нархлари ўсиши тезлашган. Умуман олганда, ийл давомида Тошкент шаҳрида иккимаси үй-жойларнинг ўртача нархи қарийб 13 фоиз юкорилаган.

ҚИШЛОҚЛАРНИНГ
ЎЗГАЧА ҚИЁФАСИ

Үй-жой масаласи нафақат шаҳарлар, балки қишлоқ одамлари ҳаётida ҳам тобора катта аҳамият касб этмоқда. Шу боис, ҳалқимизга муносиб турмуш шароити яратиш мақсадида барча худудларда янги үй-жойлар барпо этилмоқда. Шу билан бирга, одамларнинг харид имкониятини кенгайтириш учун тўрт йил олдин ипотека тизимишинг бозор тамойилларига асосланган янги тартиби жорий қилинди.

Президентимиз раислигида 12 марта куни жорий йилда үй-жойлар ҳамда “Янги Ўзбекистон” массивлари курилиши бўйича ўтказилган йилинида шулар қайд этилди, қилиниши лозим бўлган вазифалар белгилаб олинди.

Маълумотларга кўра, биринчи куннинг ўзидаёқ субсидия учун 63 минг ариза топширилган. Шундан 45 минг 839 та ариза ту.gov.uz портали, 17 минг 618 та ариза давлат хизматлари марказлари орқали келиб тушган. Жорий йилда республика миқёсида 27 мингта субсидия ажратилиши белгиланганни инобатга олсан, мақоламиз бошидаги “Уй керакми?” деган саволнинг жавоби нечоғлиқ эканини англаш қийин эмас.

йилинида шулар қайд этилди, қилиниши лозим бўлган вазифалар белгилаб олинди.

Бу йил ипотекани молиялаштириш учун барча манбалардан 22,5 триллион сўм ўйнларидан. Жумладан, даромади юкори бўлмаган 20 минг оиласга бошланғич бадал ва фонз тўловини коллаш учун 2,3 триллион сўм берилади. Бундан бўён ипотека кредитлари бўйича гаровга олинадиган ўнга суругталаш талаби бекор қилиншини айтилди.

Камбагаллиқдан чиқариш дастурига кирган ва турар жойи ночор аҳвоздаги оиласларни, “маҳалла еттилиги” тавсияси асосида, ўз хўслисида ўй куриш ва таъмирлашга 120 миллион сўмгача ипотека кредити ажратиш йўлга кўйилади.

Бугунги кунда худудларда 38 та “Янги Ўзбекистон” массиви курилиши бошланган бўлса, қўшимча яна 17 та массив бунёд этилди.

“Янги Ўзбекистон” массивлари чин маънода қишлоқ аҳли орзуларни рўёбга чиқарувчи эзгу лойиҳалардан бирига айланди. Ушбу лойиҳа қишлоқ инфратузил-

маси ҳаётидаги ҳам катта ҳисса қўшмоқда. Бунга яқинда Қашқадарё вилоятiga йўлимиз тушиб, Гузор туманидаги Мустақиллик маҳалласида қад ростлаётган имотларни кўриб, яна бир бор гувоҳ бўлдик. Узоқ эмас, атиги 2-3 йил мукаддам ҳам тақирип ер бўйиб ўтган худудда замонавий

билан одамларнинг харид имкониятини кенгайтириш учун тўрт йил олдин ипотека тизимишинг бозор тамойилларига асосланган янги тартиби жорий қилинганда борада мажбурий суругта қўлдириши шарт эди. Бу нима дегани? Келинг, масалани бандимиз томонидан ахолига бирламчи бозордан ажратилётган ипотека кредити мисолида кўриб чиқамиз. Дейлик, мижоз 500 миллион сўмлик уй хариди учун камиди унинг 15 фоизи, яъни 75 миллион сўмнинг олдиндан тўлаши керак. Колган 415 миллион сўм кредитнинг 125 фоизини 20 йилга мажбурий суругта қўлдириши талаб этиларди. Бу эса 531 миллион сўмнинг ташкил қилинганда бир марталик мажбурий суругта ҳаракати 5 миллион 310 минг сўмни ташкил этилди. Янги фармон асосида ушбу маълаб мижоз иктиёрида қолдаган бўлди. Яъни мижоз кредит олинида ҳеч қандай суругта тўлови қилимайди. Бу ҳам, назаримизда, одамларни куалайлик беради.

Уй-жой масаласи нафақат шаҳарлар, балки қишлоқ одамлари ҳаётida ҳам тобора катта аҳамият касб этмоқда. Шу боис, ҳалқимизга муносиб турмуш шароити яратиш мақсадида барча худудларда янги үй-жойлар барпо этилмоқда. Шу билан бирга, одамларнинг харид имкониятини кенгайтириш учун тўрт йил олдин ипотека тизимишинг бозор тамойилларига асосланган янги тартиби жорий қилинди.

Президентимиз раислигида 12 марта куни жорий йилда үй-жойлар ҳамда “Янги Ўзбекистон” массивлари курилиши бўйича ўтказилган йилинида шулар қайд этилди, қилиниши лозим бўлган вазифалар белгилаб олинди.

— Фармон билан ипотека кредитига уй харид қилаётган фуқароларимиз учун қатор куалайлик яратиди, — дейди “Микрокредитбанк” АТБ департamenti бош мутахассиси Шаҳбозбек Абдуғаниев. — Мисол учун, бунгача ипотекага уй харид қилаётган фуқаро уй умумий суммасининг ўртача 0,05 фоизини тўлаб, мажбурий суругта қўлдириши шарт эди. Бу нима дегани? Келинг, масалани бандимиз томонидан ахолига бирламчи бозордан ажратилётган ипотека кредити мисолида кўриб чиқамиз. Дейлик, мижоз 500 миллион сўмлик уй хариди учун камиди унинг 15 фоизи, яъни 75 миллион сўмнинг олдиндан тўлаши керак. Колган 415 миллион сўм кредитнинг 125 фоизини 20 йилга мажбурий суругта қўлдириши талаб этиларди. Бу эса 531 миллион сўмнинг ташкил қилинганда бир марталик мажбурий суругта ҳаракати 5 миллион 310 минг сўмни ташкил этилди. Янги фармон асосида ушбу маълаб мижоз иктиёрида қолдаган бўлди. Яъни мижоз кредит олинида ҳеч қандай суругта тўлови қилимайди. Бу ҳам, назаримизда, одамларни куалайлик беради.

Умуман, ҳалқимиз ипотека кредитларидан анчоғи фойдаланганда қўлдириши шарт эди. Тикорат банклари томонидан пурдат ташкилотларига кўй кварталини үй-жойлар курилиши учун ўтган йилда 1 триллион 261,7 миллиард сўм синдирида кредитлар ажратилиб, 2024 йил 1 январь ҳолатига уларнинг қолдиган 3 триллион 005,9 миллиард сўмга етади, ажратилган кредитларни 63,2 фоизга “Янги Ўзбекистон” массивларидаги 10 минг 291 та квартирида 354 та үй-жой куришини молиялаштириш учун ўтлаётган тадқикотда беради.

Жаҳон банки ўтказган тадқикотда 2018 йилда Ўзбекистонда оиласларнинг үй-жой билан таъминланганинг индекси Тошкент шаҳри, Наманган ва Самарқанд вилоятларида, айниқса, пастилини қайд этилганди. Үй-жойлар барпо этилиши ҳамда ипотека кредитлари ажратилиши ҳажми сезиларни ошиши натижасидан хусусан, Тошкент шаҳрида мавжуд ўй-жойлар сони оиласларнидандан юкори кўрсаткичларга етади.

Президентимизнинг “2024 йилда ипотека кредитларидан анчоғи фойдаланганда қўлдириши шарт эди. Тикорат банклари томонидан пурдат ташкилотларига кўй кварталини үй-жойлар курилиши учун ўтган йилда 1 триллион 261,7 миллиард сўм синдирида кредитлар ажратилиб, 2024 йил 1 январь ҳолатига уларнинг қолдиган 3 триллион 005,9 миллиард сўмга етади, ажратилган кредитларни 63,2 фоизга “Янги Ўзбекистон” массивларидаги 10 минг 291 та квартирида 354 та үй-жой куришини молиялаштириш учун ўтлаётган тадқикотда беради.

Президентимизнинг “2024 йилда ипотека кредитларидан анчоғи фойдаланганда қўлдириши шарт эди. Тикорат банклари томонидан пурдат ташкилотларига кўй кварталини үй-жойлар курилиши учун ўтган йилда 1 триллион 261,7 миллиард сўм синдирида кредитлар ажратилиб, 2024 йил 1 январь ҳолатига уларнинг қолдиган 3 триллион 005,9 миллиард сўмга етади, ажратилган кредитларни 63,2 фоизга “Янги Ўзбекистон” массивларидаги 10 минг 291 та квартирида 354 та үй-жой куришини молиялаштириш учун ўтлаётган тадқикотда беради.

Маълумотларга кўра, биринчи куннинг ўзидаёқ субсидия учун 63 минг ариза топширилган. Шундан 45 минг 839 та ариза ту.gov.uz портали, 17 минг 618 та ариза давлат хизматлари марказлари орқали келиб тушган. Жорий йилда республика миқёсида “CC” бўлган ташкилотларга 5 қаватдан юкори бўлмаган ўй-жойларни куришга руҳсат этилди.

2025 йил 1 январгача белгиланган янги курилиши ва маҳсус техника воситалари импортида божхона божининг ноль ставкасида “CC” бўлган ташкилотларга 9 қаватдан юкори бўлмаган ўй-жойларни куришга руҳсат этилди.

“Янги Ўзбекистон” массивларидаги 63 минг ариза топширилган. Шундан 45 минг 839 та ариза ту.gov.uz портали, 17 минг 618 та ариза давлат хизматлари марказлари орқали келиб тушган. Жорий йилда республика миқёсида “CC” бўлган ташкилотларга 5 қаватдан юкори бўлмаган ўй-жойларни куришга руҳсат этилди.

“Янги Ўзбекистон” массивларидаги 63 минг ариза топширилган. Шундан 45 минг 839 та ариза ту.gov.uz портали, 17 минг 618 та ариза давлат хизматлари марказлари орқали келиб тушган. Жорий йилда республика миқёсида “CC” бўлган ташкилотларга 5 қаватдан юкори бўлмаган ўй-жойларни куришга руҳсат этилди.

“Янги Ўзбекистон” массивларидаги 63 минг ариза топширилган. Шундан 45 минг 839 та ариза ту.gov.uz портали, 17 минг 618 та ариза давлат хизматлари марказлари орқали келиб тушган. Жорий йилда республика миқёсида “CC” бўлган ташкилотларга 5 қаватдан юкори бўлмаган ўй-жойларни куришга руҳсат этилди.

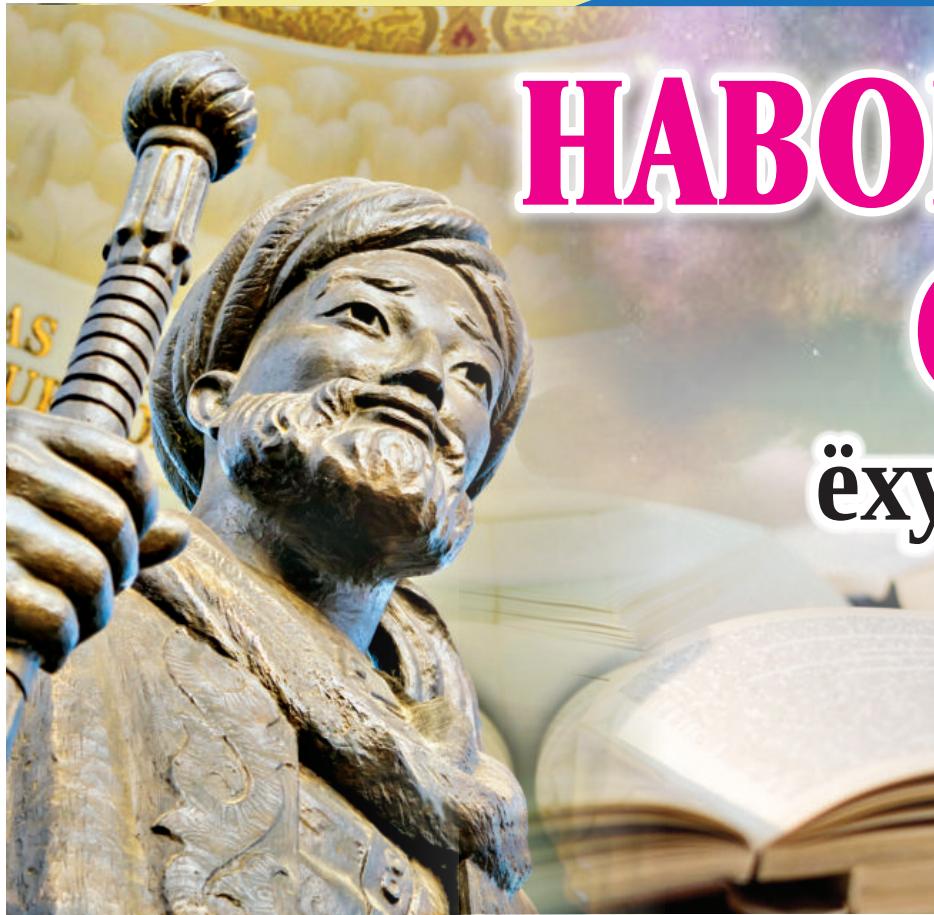
“Янги Ўзбекистон” массивларидаги 63 минг ариза топширилган. Шундан 45 минг 839 та ариза ту.gov.uz портали, 17 минг 618 та ариза давлат хизматлари марказлари орқали келиб тушган. Жорий йилда республика миқёсида “CC” бўлган ташкилотларга 5 қаватдан юкори бўлмаган ўй-жойларни куришга

Буюк тамаддун бунёдкорлари

НАВОЙНИНГ АСТРОНОМИЯГА ОИД БАШОРАТЛАРИ

ёхуд оддий ўтов – кўчма расадхона(ми?)

Темурийлар тарихи давлат музейи илмий ходими, фалакиётшунос олим Сайдбаҳор АЗИЗОВ билан Алишер Навоий асарларида қайд этилган астрономик тушунчалар борасида сухбатлашар эканмиз, Ҳазратнинг баъзи мавзулар бўйича билдириган фикрлари кейинчалик илм-фан тараққиётида ўз тасдигини топганидан ҳайратландик.

си эрди”, деб қайд этган. Биз Алишер Навоийнинг Улугбек расадхонасига қилган ташрифи ҳақидаги маълумотта бевосита эга бўйласек-да, у Самарқанд расадхонаси ва Улугбек “Зинъ” ҳақида етарича билганини “Фарҳод ва Ширин” достонидаги манани бу парчада яқол кўрамиз:

Темурхон наслидин сulton Улугбек,
Ки олам кўрмади сulton анинде,
Анинг айбони жисни бўлди барбод,
Ки давр ахли биридин айламас ёд.
Ва лек ул шим сочи тошли чун даст,
Кўзи олинда бўлди осмон паст.
Расадким болгамиш – зеби жаҳондур,
Жаҳон ширга яна бир осмондор.
Бишбут бу наъъ шим осмонин,
Ки андун ёзди “Зизки Кўрагоний”.

Алишер Навоийнинг астрономик дунёкариши айнан Самарқандада такомиллашган ва у ана шу билимлар билан муййиз дарражада ўз астрономик мухитига эга бўлган Хиротга қайтган. У Хиротда ал-Қўҳистоний раҳбарлигига фалакиёт имидан сабок олишини давом этиргани ва Кўҳистоний ўз шогирди Алишер Навоийга багишил фалакиёт имидан иккита китоб ёзгани рост. Улардада бири — Носириддин Тусийнинг “Мифоти бист бод дар маътири астурлоб” (“Устурлобни билиш ҳақида йиғирма бобнинг қалити”) китобига шарҳ. Иккисини эса Қозизода Румий томонидан ас-Самарқандийнинг “Исбот (билим боғлиқ) тақлифар” асарига ёзилган шарҳ хисобланади.

Сиз бир мақолангизда “Шунчаки тавсифи этиш билан чегараланмай, мутафаккир бобомиз бир ўринда устурлоб ҳақида мулҳозаларни ривожлантириб, телескоп билан боғлиқ фикрни ўргата ташлайди”, деб ёзгансиз...

— Мутафаккир бобомиз асарларида баъзи астрономик жиҳозлар ҳақида ҳам эслатилади. Демак, Алишер Навоий Улугбек расадхонасида кўпгина астрономик жиҳозларни кўрган ва асарларида улардан туртаси қайд этилган. Масалан, асарларда астрономик жиҳозлар — устурлоб, армилляр сфераси, осмон глобуси, кўши ёйли деворий квадрантлар ташвиши.

Дастлаб астролабия ҳақида тўхталиб ўтсан. Астролабия инсонча сўз бўйлиб, “юлдуз тутувчи” деган маъненинг англатади (астер — юлдуз, лабен — тутмок). Астролабия милиодан аввалини дар молидий X-XI асрларга амалиётда кўйланинган. Ҳозирги астролабиялар штатига горизонтал холдатга маҳкамланган, гардиши даражалар билан белгиланган ва гардиши марказига, иккни учда дионгот жойлаштирилган чизигъ ўрнатилган бурчак ўчигачи асоббдан иборат. Бундай горизонтал астролабия бирда ўзига ўнайлишидаги буриналар ўчанчада.

Астролабия тавсифи, юқорида қайд этилганидек, Алишер Навоий назмидан ҳам ўрни олган, бирор унинг ўзига хо жиҳатлари бор. Аввало, қайд этиш керакки, Алишер Навоий ўзи наизда тавсифлаган астрономик асабони устурлоб деб атаганди.

“Садди Искандарий” достонида устурлоб ва кўзгу (оинай жаҳон) жиҳозлари ҳақидаги фикрлар бир-бири билан ўзигун ҳолда байн этилади. Биз дастлаб этийборимизни бевосита астрономик тушунчани ифодаловчи устурлоби қараштас... “Садди Искандарий” достонида Искандар Чин жоҳони юборган совғалар ичида оинай жаҳондан иборат сехрли кўзгуну кўриб таъсириланганни ҳамда фалак (коинот) ва олам (ер юзи) сир-асрорларни билиш максадидаги ўз ихтиёридаги олимларни буришиб, устурлоб ва сехрли кўзгу ўсаттиргани воеқаси байнада мана бу мисаларни ўйкимиз.

Физисиз аз ўзигар айлаб тилсим,

Мудаввар намуодуб этиш иккисим.

Бирор рӯис бирла обод эди,

Яна бир дураҳашда ўйлоид эди.

Аларонниким ул рӯй топти гудоз,

Бўлуб эрди бори сутурлоб соз.

Аларзаки пўлод ўйро эди,

Намудори гўёки кўзгун эди.

Насрӣ байнин шуки, “Улар металлардан тислим килиб, думалоқ шаклаға эга бўлған иккиси ясадилар. Унинг бирни (уст кисми) мисдан, иккинчиси (ост кисми) эса ярқироқ пўллатдан бунёд этилди”.

Алишер Навоий кейинчалик Самарқандада яшаган даврда, Фазуллоҳ Абуллайсга багишланган бандида уни йирик олим сифатida таърифлаб: “Факир иккни йил аларнинг кошида сабак ўкуб эрдим, анча илтифотлари бор эрдиким, “фарзанд”, дер эрдилар. Бовуждиким, Самарқандинг аълами уламо-

муҳит (оламнинг мавҳум қиёфаси — армиллар сфераси) кабилар шулар жумласидандир.

Навоийнинг “Муҳокамат ул-луғатайн” асаридаги “Яна чун “Сабъан сайдер” расадин замирим боялбут” деган мисрада кўйидаги маъно қайд этилган: “Етти сайдер”ни кузатмоқ максадидаги мен хәделрасадхона бўнед ёддим. Яны шиор кўйдаги эти ёртиқини хәделот оламида тасаввур қўлган.

Алишер Навоий кейинчалик Самарқандада яшаган даврда, Фазуллоҳ Абуллайс мадрасасида иккни йил давомидаги ўкиси жаҳарнада астрономик билимларни оширган. “Мажолис ун-нафис” асарининг Ҳока Фазуллоҳ Абуллайсга багишланган бандида уни йирик олим сифатida таърифлаб: “Факир иккни йил аларнинг кошида сабак ўкуб эрдим, анча илтифотлари бор эрдиким, “фарзанд”, дер эрдилар. Бовуждиким, Самарқандинг аълами уламо-

Сутурлобга чарх ашқоли қисм,
Вале жисми саросар тиссим.

Насрӣ байн: “Сутурлоб осмонда қандай

жисм бўлса, ҳаммасини кўрсатар”.

Юқорида кетирилган парчалардан аён

бўлуди, Алишер Навоий сутурлоб номи

билин астрономик жиҳоз — астробиблияни

қайд қилган бўлса-да, аслида, бошқарош

асибни таърифлайди. Яны бу жиҳоз во-

ситасидек фалак қўзига янада чукурор ки-

риб, конидаги жарайёнларни, тўққиз қават

осмонни кузати мумкинлиги таъкидланган.

Бу астрономик жиҳоз мавжуд сутурлоблардан

фарқли равишда кейинчалик кашф этилган телескопга яқинид. XV асрда Шарқда кимё

илимни бирумчига ривожланган ҳамда баврда

Хирот ва башқа шаҳарларда шаша ишлаш

технологияси ҳам анча яхши ўзлаштирилган.

Навоий “Ғаройиб ус-сигар” девонидаги бир

газалидан:

Бода ҳажаридин оқармиши кўзларим,

Эй пири дайр,

Айлагид май шишиасидан синдириб

аинак менга,

деб ёзганида катта қилиб кўрсатадиган

нарса, ҳозирги мисолда кўзойнакни тав-

сифлаган. Унинг асарларида айнан — кўзойнак, дубрин — узоқни кўрүчи жийт-

нома, жаҳоннамой — дунёни кўрсатуни,

жаҳонбин — жаҳонни кўрүчи, узоқни

кўра бўлувчи, чашми жаҳонбин — жаҳон-

ни кўрүчи кўз каби сўзлар учраши ҳам

тасодиғидан.

Бода ҳажаридин оқармиши кўзларим,

Эй пири дайр,

Айлагид май шишиасидан синдириб

аинак менга,

деб ёзганида катта қилиб кўрсатадиган

нарса, ҳозирги мисолда кўзойнакни тав-

сифлаган. Унинг асарларида айнан — кўзойнак, дубrin — узоқни кўrүchi жийt-

nomasi, жaҳonnamiy — dunёni kўrüsati,

jaҳonbin — jaҳonni kўrүchi, uzoqni

kўra bўluvchi, chashmi jaҳonbin — jaҳon-

nini kўrүchi kўz kabi sўzlar учraши ҳam

tasodiғidagi.

Шунингдек, мутафаккир ўз асарларида

олам моделлари, гелиоцентрик тизим,

билил сфералар, борлиқнинг мажмуй

модели, комета, кўш ўзгирилган ташк

лини ўзига ўнайлишидаги буриналар

бўлудаги тасодиғидан.

Шунингдек, мутафаккир ўз асарларида

олам моделлари, гелиоцентрик тизим,

билил сфералар, борлиқнинг мажмуй

модели, комета, кўш ўзгирилган ташк

лини ўзига ўнайлишидаги буриналар

бўлудаги тасодиғидан.

Шунингдек, мутафаккир ўз асарларида

олам моделлари, гелиоцентрик тизим,

билил сфералар, борлиқнинг мажмуй

модели, комета, кўш ўзгирилган ташк

лини ўзига ўнайлишидаги буриналар

бўлудаги тасодиғидан.

Шунингдек, мутафаккир ўз асарларида

олам моделлари, гелиоцентрик тизим,

билил сфералар, борлиқнинг мажмуй

модели, комета, кўш ўзгирилган ташк

лини ўзига ўнайлишидаги буриналар